

Småorter; arealer, befolkning

2010

MI0811

Innehåll

0	Allmänna uppgifter	2
0.1	Ämnesområde	2
0.2	Statistikområde	2
0.3	SOS-klassificering	2
0.4	Statistikansvarig	2
0.5	Statistikproducent	2
0.6	Uppgiftsskyldighet	2
0.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	2
0.8	Gallringsföreskrifter	3
0.9	EU-reglering	3
0.10	Syfte och historik	3
0.11	Statistikanvändning	3
0.12	Uppläggning och genomförande	3
0.13	Internationell rapportering	4
0.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	4
1	Översikt	5
1.1	Observationsstorheter	5
1.2	Statistiska målstorheter	5
1.3	Utfloeden: statistik och mikrodata	6
1.4	Dokumentation och metadata	6
2	Uppgiftsinsamling	7
2.1	Ram och ramförfarande	7
2.2	Urvalsförfarande	7
2.3	Mätinstrument	7
2.4	Insamlingsförfarande	7
2.5	Databeredning	7
3	Statistisk bearbetning och redovisning	9
3.1	Skattningar: antaganden och beräkningsformler	9
3.2	Redovisningsförfaranden	9
4	Slutliga observationsregister	10
4.1	Produktionsversioner	10
4.2	Arkiveringsversioner	10
4.3	Erfarenheter från senaste undersökningsomgången	10

0 Allmänna uppgifter

0.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Miljö, Befolkning

0.2 Statistikområde

Statistikområde: Markanvändning, Befolkningens sammansättning

0.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS) Ja

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

0.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån, RM/MN

Postadress: Box 24 300, 104 51 Stockholm

Besöksadress: Karlavägen 100, Stockholm

Kontaktperson: Karin Hedeklint, Johan Stålnacke

Telefon: 08-506 945 14, 08-506 947 05

Telefax: 08-506 943 48

E-post: mark.vatten.gis@scb.se

0.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån, RM/MN

Postadress: Box 24 300, 104 51 Stockholm

Besöksadress: Karlavägen 100, Stockholm

Kontaktperson: Karin Hedeklint, Johan Stålnacke

Telefon: 08-506 945 14, 08-506 947 05

Telefax: 08-506 943 48

E-post: mark.vatten.gis@scb.se

0.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger/föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99) och

0.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller

reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

0.8 Gallringsföreskrifter

Ej aktuellt.

0.9 EU-reglering

Ej aktuellt.

0.10 Syfte och historik

En småort ska ha sammanhängande bebyggelse med högst 150 meter mellan husen och 50-199 invånare. Vid undersökningen görs digitala gränser för småorter, i form av polygoner. Den statistik som beräknas är landareal, folkmängd, befolkningstäthet, antal småorter och andel fritidshus per småort.

Varje småort tilldelas en kod och en beteckning (namn). Till skillnad mot tätortsnamnen, så granskas inte småortsnamnen av ortnamnsansvariga myndigheter. Som officiell statistik räknas koder, beteckning och statistikdata, medan gränspolygonerna är en uppdragsprodukt.

Småortsavgränsningar har genomförts vart femte år sedan 1990. Den viktigaste anledningen till att arbetet sattes igång var behovet av att urskilja områden utanför tätort, som dittills redovisats som en restpost kommunvis. Jämförbarheten mellan småortsavgränsningarna 1990 och 1995 är begränsad, eftersom delvis andra och bättre underlag har använts i den senare avgränsningen. Däremot har avgränsningarna sedan 1995 gjorts med i princip samma metod.

Vid avgränsningen av 2010 års småorter fanns det tillgång till betydligt bättre underlagsmaterial än tidigare, i form av ortofoton och topografiska kartor via WMS-tjänst. Även gränserna för 2005 justerades då, för att bättre stämma överens med bebyggelsens utbredning. Ett flertal namn ändrades också efter uppgifter på den topografiska kartan. Det går dock alltid att följa en småort via den numeriska koden.

Vid 2005 års avgränsning var all digital kartinformation som användes i projektion RT90 2,5 gon väst. Alla arealer beräknades med kartesisk metod. Vid avgränsningarna 2010 har all digital kartprojektion varit i SWEREF 99 TM och arealer har beräknats med sfärisk metod.

0.11 Statistikanvändning

Statistikens användare består av statliga, regionala och kommunala myndigheter, forskare, privata företag och allmänheten. Småorter har använts på småskaliga kartor som komplement till tätorter.

0.12 Uppläggning och genomförande

I arbetet användes följande register:

- Digitala gränser för småorter 1990-2005
- Koordinatsatt fastighetsregister 2011-01-01, samkört med registret över totalbefolkningen 2010-12-31. Fastighetsregistret innehåller endast en koordinat per fastighet och en fastighet kan omfatta många byggnader samt många skiften. För att se förändringar användes även fastighetsregister 2006-01-01, samkört med registret över totalbefolkningen 2005-12-31.
- Koordinatsatt byggnadsregister 2011-01-01. För att se förändringar användes även byggnadsregister 2006-01-01.
- Koordinatsatt arbetsställeregister med uppgifter om antal anställda, baserat på SCB:s företagsregister
- Digitala gränser för tätorter 2010, fritidshusområden 2010 och arbetsplatsområden utanför tätort 2010.
- Digital vattenkarta i skala 1:10 000, aktualitet 2011
- WMS-tjänst från Lantmäteriet, ortofoton och topografiska kartor via internet. Används som bakgrundsdata vid avgränsningsarbetet.

Avgränsningen gjordes med GIS-teknik i programmet MapInfo. Utgångspunkt var gränserna från förra avgränsningen (2005), vilka utvidgades där nya byggnader och befolkning hade tillkommit. För att fånga nya småorter gjordes buffertar kring befolkade fastigheter utanför tätortsgräns. Manuell kontroll gjordes av varje småort. Slutresultat blev digitala småortsgränser tillgängliga i GIS-format.

För att kunna följa förändringar har arbetet gjorts enligt i stort sett samma bedömningar som 2005. Den största skillnaden bestod i det förbättrade bakgrundsmaterialet, i form av kartor och ortofoton via WMS-tjänst, vilka möjliggjorde en kvalitetsförbättring av 2005 och 2010 års gränser. Det är framförallt en utvidgning av gränserna som har gjorts, för att hela byggnader ska få plats inom orten. Vissa justeringar i form av indragningar av gränser har också gjorts, i de fall då gränsen har varit för vid runt bebyggelsen.

För statistikproduktion användes punkt-i-polygon-teknik med befolkningsdata från RTB. En totalarea beräknades med sfärisk metod. Landareal var summan av totalarean minus vattenarean per småort. Statistik per småort, samt per kommuner publicerades i Statistikdatabasen, excelfiler och i SM.

0.13 Internationell rapportering

Ej aktuellt.

0.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Nästa avgränsning ska avse 2015 och genomföras under 2016 eller 2017.

1 Översikt

Statistiken om småorter framställs i två steg, med något olika dataunderlag i varje steg:

- Avgränsning, d.v.s fastställande av gränser (polygoner) för småorter
- Beräkning av statistik för småorter

1.1 Observationsstorheter

Undersökningen avser avgränsningar och statistik för samtliga småorter i Sverige år 2010. Avgränsningar görs enligt principen att en småort ska ha sammanhängande bebyggelse med högst 150 meter mellan husen och 50-199 invånare.

För *avgränsning* används byggnader i Fastighets- och byggnadsregister från Lantmäteriet och Skatteverket tillsammans med SCB:s Befolkningsstatistik (RTB m.m.). Detta kombineras med ortofoton och topografiska kartor från Lantmäteriet, via WMS-tjänst. Resultat blir polygoner av koordinater.

För *statistiken* används SCB:s Befolkningsstatistik (RTB m.m.).

1.2 Statistiska målstorheter

Som officiell statistik räknas koder, namn och statistikdata. Gränspolygonerna är en uppdragsprodukt.

Objektgrupp		Variabel	Mått
Population	Indelning i redovisningsgrupper		
Småorter*	Småort med namn och kod	Landareal	Hektar
		Folkmängd 2010-12-31	Antal
		Befolkningstäthet	Invånare per km ²
		Sammanfaller med fritidshusområde	Ja/Nej
	Län	Förändringar 2005-2010	Antal
		Sammanfaller med fritidshusområde	Antal
		Landareal	Hektar
		Befolkningstäthet	Invånare per km ²
	Län Kommun	Folkmängd	- Antal
		- I småort/tätort	- Procent
		- Utanför småort/tätort	
	Småorter som delas av kommungräns	Kommun/småortsdel	Kod, namn
		Landareal	Hektar
Folkmängd 2010-12-31		Antal	

	Folkmängds- storlek**	Småorter 2005 och 2010	Antal, andel
		Summa befolkning 2005- 2010	Antal, andel

*Enligt SCB:s definition: Sammanhängande bebyggelse med högst 150 meter mellan husen och 50-199 invånare.

**Klasser om tiotal: 50-99 invånare; tjugotal: 100-199 invånare; 200-299 invånare; 300- invånare

1.3 Utflöden: statistik och mikrodata

Publiceringsplan för markanvändningsstatistiken redovisas på SCB:s webbplats. Avgränsningar görs vart femte år.

Statistik publiceras på SCB.s webbplats i pressmeddelanden, tabeller, Excelfiler, kartor och databaser.

1.4 Dokumentation och metadata

Dokumentation med olika detaljeringsgrad, bland annat Beskrivning av statistiken, finns tillgängligt på SCB:s hemsida, produktsida www.scb.se/MI0811.

Polygoner finns tillgängliga som uppdragsprodukt. Hur dessa ska arkiveras är inte klarlagt ännu. Svårigheten är att koordinater hanteras i GIS-system vilka skiljer sig från statistikregistren. Men när koordinater snart kan läggas i SQL-databaser kommer det troligen fram en lösning som liknar arkiveringen av statistikregistren.

2 Uppgiftsinsamling

2.1 Ram och ramförfarande

Ram för geografisk avgränsning är i princip Sveriges markyta tillsammans med byggnader i Fastighets- och byggnadsregister från Lantmäteriet och Skatteverket. Ram för statistik är även innehållet i SCB:s Befolkningsstatistik (RTB m.m.).

Med småort avses sammanhängande bebyggelse med högst 150 meter mellan husen och 50-199 invånare. Det förekommer dock småorter med mer än 200 invånare, men med en fritidshusandel som är större än 50 procent, eftersom tätorter inte får innehålla mer än 50 procent fritidshus. Vid arbetet med tätorterna 2010 beräknades kvoten mellan antalet bebodda fastigheter och antalet fritidsfastigheter, samt antalet sysselsatta i förhållande till antalet boende. Om antalet bebodda fastigheter var större än 50 procent eller om området hade en dagbefolkning som var större än 10 procent av nattbefolkningen, klassades det som tätort. Annars blev det en småort.

2.2 Urvalsförfarande

Undersökningen är en totalundersökning, genom att data redovisas för samtliga småorter inom småortsdefinitionen.

2.3 Mätinstrument

Vid avgränsningen används olika datakällor (byggnadskoordinater, kartor, flygfoton). Koordinater används för att ta fram vilka fastigheter och byggnader som ligger inuti respektive utanför småortspolygon.

2.4 Insamlingsförfarande

Statistiken för befolkning baseras på SCB:s Befolkningsstatistik (RTB m.m.) 2010-12-31, Fastighets- och byggnadsregister från Lantmäteriet och Skatteverket 2011-01-01, Geografidatabasen (koppling till koordinater).

2.5 Databeredning

Avgränsningen gjordes med GIS-teknik i programmet MapInfo. Utgångspunkt var gränserna från förra avgränsningen (2005), vilka utvidgades där nya byggnader och befolkning hade tillkommit. All gränsjustering gjordes manuellt.

För att kunna följa förändringar har arbetet gjorts enligt i stort sett samma bedömningar som 2005. Den största skillnaden mot arbetet 2005 bestod i det förbättrade bakgrundsmaterialet, i form av kartor och ortofoton via WMS-tjänst, vilka möjliggjorde en kvalitetsförbättring av 2005 års gränser. Det är framförallt en utvidgning av gränserna som har gjorts, för att hela byggnader ska få plats inom orten. Vissa justeringar i form av indragningar av gränser har också gjorts, i de fall då gränsen har varit för vid runt bebyggelsen.

Efter att de nya gränserna har fastställts har småortsbefolkningen beräknats. Då har befolkningen för fastigheter inom småortsgränsen summerats.

För att fånga nya småorter gjordes buffertzoner kring befolkade fastigheter utanför tätortsgräns. Områden där befolkningen uppgick till minst 50 invånare blev kandidater till nya småorter. Efter granskning och manuell justering av gränsen för varje kandidat fastställdes de nya småorterna.

De nya småorterna fick sina beteckning utifrån information på Lantmäteriets topografiska karta eller via sökningar på internet.

Efter att de nya gränserna fastställts beräknades befolkningen på nytt, genom att befolkningen för fastigheter inom den nya småortsgränsen summerades. Slutresultat blev digitala småortsgränser tillgängliga i GIS-format.

3 Statistisk bearbetning och redovisning

3.1 Skattningar: antaganden och beräkningsformler

Vid 2005 års avgränsning var all digital kartinformation som användes i projektion RT90 2,5 gon väst. Alla arealer beräknades med kartesisk metod. Vid avgränsningarna 2010 har all digital kartprojektion varit i SWEREF 99 TM och arealer har beräknats med sfärisk metod.

I tabellerna redovisas endast landarealer. Den beräknades som totalareal minus vattenareal. Vid beräkningen av vattenarealer användes en vattenkarta i skala 1:10 000, aktualitet 2011.

Alla arealer för småorter 2005 har räknats om enligt SWREF99 TM, sfärisk metod, samt vattenarealer för 2011 (tidigare använda vattenarealer var från 2000). Detta innebär att de arealer som redovisas för 2005 ej stämmer överens med tidigare publicerade arealer.

Statistik över andel fritidshus per småort beräknas. Fritidshus definieras här som fastigheter utan befolkning med typkod 220, 221, 213, 120 eller 113 enligt Fastighetstaxeringsregistret 2010.

Frågan om småorternas beteckningar/namn är komplicerad. En del småorter har sitt ursprung i bondbyar grundade för över 1 000 år sedan, medan andra inte har en lång kontinuerlig tradition att falla tillbaka på. Vissa områden kan bestå av mindre bebyggelsekoncentrationer på landbygden, där det varit svårt att hitta en beteckning på kartor.

Vid arbetet med småortsavgränsningen 1990 granskades småortsnamnen av kommunerna, Lantmäteriet och Ortnamnsrådet. I 20 procent av fallen benämndes småorterna enligt konstruktionen ”namn + namn”, där namnen hämtades från närliggande områden på kartan. Beteckningar på de småorter som har tillkommit från och med 1995 har inte granskats på det sättet, utan endast bestämts av handläggare på SCB. Vid avgränsningen 2010 har nytillkomna småorter fått en beteckning som hämtats från olika källor, i första hand Lantmäteriet topografiska karta via WMS-tjänst. I vissa fall har tidigare namn ändrats utifrån information på aktuell karta.

3.2 Redovisningsförfaranden

Resultaten publiceras i statistiska meddelanden (SM) med tabeller och kommentarer om utvecklingen under respektive 5-årsperiod. Vidare finns excelfiler med alla orter, tabeller i Statistikdatabasen (vart femte år 1995-2010), samt en översiktlig karta.

Vid redovisning av småortsbefolkning per kommun och län måste befolkningen i småorter som sträcker sig över kommun-/länsgräns fördelas på respektive kommun/län.

4 Slutliga observationsregister

4.1 Produktionsversioner

I det här dokumentet (SCBDOK) har framtagningen av nedanstående slutliga observationsregister beskrivits.

Register	Småorter
Registervariant	Småorter
Registerversion	2010

Fortsatt dokumentation, av registrens detaljerade innehåll, finns på SCB:s webbplats. Där beskrivs alla variabler och värdemängder m.m. Dokumentationen hittar du här: <https://www.h2.scb.se/metadata> . Klicka dig fram med hjälp av namnen på Register, Registervariant och Registerversion som är angivna i ovanstående tabell.

4.2 Arkiveringsversioner

-

4.3 Erfarenheter från senaste undersökningsomgången

Se Beskrivning av statistiken.